

VEEL LIJKSCHOUWERS ONDESKUNDIG

Lacunes in voorstel tot wijziging Wet op de lijkbezorging

Dat de kwaliteit van de lijkenschouw nogal eens tekortschiet, is al jarenlang bekend bij de IGZ en het ministerie van Justitie. Desalniettemin staan er in het nieuwe wetsvoorstel geen eisen voor de opleiding en deskundigheid van gemeentelijke lijkenschouwers.

KEES DAS
WILMA DUIJST-HEESTERS

In september diende de regering een voorstel tot wijziging van de Wet op de lijkbezorging in.¹ Eén van de onderwerpen die moet worden geregeld, is de lijkenschouw. In de praktijk blijkt dat lijkenschouwers zonder een specifieke opleiding tot forensisch arts vaak alleen aandacht besteden aan het levende lichaam en niet aan de omgeving. Veelal schouwen zij het lichaam zonder het te ontleden of menen dat schouwen gelijkstaat aan het vaststellen van de dood. Gevolg hiervan is dat niet-natuurlijk overlijden niet wordt herkend en dat ten onrechte een verklaring van natuurlijk overlijden wordt afgegeven door de arts. De controle door de gemeentelijk lijkenschouwer op onduidelijke of verdachte sterfgevallen verwordt hier-

door tot een wettelijke regeling zonder inhoud.

De problematiek rond de lijkenschouw, die onder meer is beschreven in een rapport van de inspectie en in rapporten van commissies ingesteld door het ministerie van Justitie, is al meer dan tien jaar bekend. Ook wordt telkens weer bepleit dat er iets aan het probleem moet worden gedaan.²⁻⁴

VERWACHTINGEN

De ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie kondigden in november 2004 in een brief aan de Tweede Kamer de wetswijziging aan waarin deze problematiek zou worden opgelost. Deze brief wekte hoge verwachtingen. In het schrijven wordt namelijk vastgesteld dat de noodzaak aanwezig is om nadere eisen te stellen aan de opleiding en deskundigheid van de gemeentelijk lijkenschouwer. De komst van een register van gekwalificeerde lijkenschouwers werd aangekon-

vrijwel niets meer over. In de memorie van toelichting wordt opgemerkt dat, anders dan eerder aangekondigd, er geen directe noodzaak is inhoudelijke bepalingen op te nemen, gelet op de ontwikkelingen van de laatste jaren op het terrein van de lijkenschouw. Dit is een zeer verrassende wending. Als argumenten voor dit standpunt worden de opleiding tot basisarts, het toezicht door de inspectie, de handreiking Lijkenschouwing van de KNMG, een samenwerkingsrichtlijn en het register van het FMG (Forensisch Medisch Genootschap) aangevoerd. Deze (vermeende) ontwikkelingen kunnen onmogelijk als argument dienen om geen maatregelen te nemen.

EEN PAAR UUR

Het eerste argument, dat onderwijs over de lijkenschouw wordt opgenomen in het basiscurriculum, snijdt geen hout. De eisen in het basiscurriculum hebben namelijk niets met de kwaliteit van

Universiteiten besteden hooguit een paar uur aan forensische geneeskunde

digd, evenals een wettelijk bepaling dat alleen artsen die aan de eisen voldoen, mogen worden benoemd tot gemeentelijk lijkenschouwer.

Voorts stelden de ministers vast dat het van belang is dat de behandelend arts de gemeentelijk lijkenschouwer moet inschakelen als hij de doodsoorzaak en het overlijden niet kan verklaren. Het begrip 'onverklaard overlijden' zou in de nieuwe wet worden opgenomen.

In het wetsvoorstel dat nu op tafel ligt, is van die goede voornemens echter

de lijkenschouw door reeds praktiserende huisartsen en lijkenschouwers te maken, omdat deze artsen zijn opgeleid onder 'het oude curriculum'.

Zij hebben dus vrijwel zeker geen onderwijs gehad over forensische geneeskunde.

Het effect van het nieuwe curriculum zal pas over een groot aantal jaren blijken. Hierbij moet worden aangetekend dat de meeste universiteiten in het huidige curriculum hooguit een paar uur aan forensische geneeskunde besteden,

waardoor het valt te betwijfelen of daar resultaten van zijn te verwachten.

De tweede reden die wordt aangevoerd om geen wettelijke eisen te stellen aan de lijkschouwer(er) is dat de inspectie toezicht houdt op de kwaliteit van de lijkschouwer. De rol van de inspectie wordt echter in de memorie van toelichting veel groter gemaakt dan die in werkelijkheid is en kan zijn. Er zijn nu geen wettelijke normen voor de lijkschouwer en als het wetsvoorstel niet wordt gewijzigd, komen die er ook niet. Het is dus onduidelijk waaruit het toezicht van de inspectie zou moeten bestaan.

Als derde reden om geen wettelijke eisen aan de lijkschouwer te stellen, wordt de vorig jaar uitgebrachte KNMG-brochure genoemd. Deze brochure is echter slechts een minimale stap op weg naar een oplossing van het probleem dat de kwaliteit van de lijkschouwer over het algemeen onder de maat is. De brochure is een nuttige handreiking aan artsen, maar kan zeker niet de opleiding tot forensisch arts vervangen.

Tot slot wordt in de memorie van toelichting melding gemaakt van een 'samenwerkingsrichtlijn' voor de verschillende disciplines. Deze richtlijn bestaat niet en komt er vermoedelijk ook nooit. Vertegenwoordigers van huisartsen, klinisch specialisten en forensisch artsen hebben het plan ervoor afgewezen. De partijen zien de samenwerkingsrichtlijn namelijk niet als een oplossing voor het bestaande probleem.

ONBEKWAAM

De memorie van toelichting vermeldt, ook nu weer, dat de uitvoering van een lijkschouwer door een gemeentelijk lijkschouwer vraagt om specifiek geschoolde artsen. Zeer verrassend wordt vervolgens gesteld dat de beroepsgroep zelf verantwoordelijk is voor het opleidings- en deskundigheidsniveau. Los van de vraag of dit standpunt juist is, geldt ook hier dat normen vastgesteld door de beroepsgroep het probleem van onbekwame (niet-opgeleide, niet-aangesloten) artsen die wél als gemeentelijk lijkschouwer (mogen) optreden niet oplost.

Vervolgens wordt gesteld dat het Forensisch Medisch Genootschap (FMG) een register bijhoudt van opgeleide artsen. Zo'n register heeft echter nauwelijks betekenis zo lang artsen die optreden als gemeentelijk lijkschouwer niet aan kwaliteitseisen hoeven te voldoen. >>

BEELD: ARCANGEL IMAGES, HH

DE FOTO IS HELAAS NIET BESCHIKBAAR VOOR INTERNET

In de nieuwe wet is niet geregeld wat wordt verstaan onder 'onverklaard overlijden'.

<< Al ruim twintig jaar bestaat er een opleiding tot forensisch arts, waarvan de lijkschouw een belangrijk onderdeel is. Aspecten als wettelijke regelingen, post-mortale verschijnselen, diverse vormen van niet-natuurlijke dood en het achterhalen van de doodsoorzaak komen hierbij aan de orde.

Kernpunt in de hele discussie is dat de gemeentelijk lijkschouwer gegarandeerd deskundig moet zijn door speci-

in de nieuwe wet niet geregeld. Elk sterfgeval dat niet evident natuurlijk is, zou door een deskundige lijkschouwer moeten worden beoordeeld. Uiteraard moet deze lijkschouwer deskundig en dus opgeleid zijn, omdat zijn meerwaarde anders nihil is. Het is van groot belang dat de behandelend arts kan aangeven dat (vooralsnog) niet is uit te maken of er sprake is van een natuurlijke of een niet-natuurlijke dood. Met andere woorden:

Veel klachten over de gemeentelijke lijkschouwer zijn terecht

dat de aard van het overlijden onverklaard is. De gemeentelijk lijkschouwer kan dan worden ingeschakeld zonder dat iemand de verdenking of beschuldiging van een niet-natuurlijke dood hoeft uit te spreken.

Vele malen is betoogd dat politie en justitie 'hun verantwoordelijkheid moeten nemen' ten aanzien van de lijkschouw. Zolang er geen eisen worden gesteld aan de lijkschouwer, is het nemen van verantwoordelijkheid onmogelijk. Bovendien krijgen politie en justitie in het huidige wetsvoorstel op geen enkele wijze verantwoordelijkheid; noch voor de benoeming van lijkschouwers, noch voor de betaling van de lijkschouw.

AFSCHUIVEN

De gemeenten worden impliciet verantwoordelijk gesteld voor de kwaliteit van de lijkschouw(er). De gemeentelijk lijkschouwer voert zijn werk echter primair uit ten behoeve van politie en justitie. Deze willen immers weten of er sprake is van een niet-natuurlijke dood en eventueel een strafbaar feit. In het wetsvoorstel moeten de gemeenten, nog steeds en onterecht, opdraaien voor deze opsporingstaak. Dat zij daar niet veel geld en energie in steken, laat zich raden.

fieke opleiding en ervaring. Van de circa 300 artsen die als gemeentelijk lijkschouwer optreden, heeft evenwel slechts de helft de opleiding tot forensisch arts gevolgd. Klachten van behandelend artsen (en van justitie) over het optreden van de gemeentelijk lijkschouwer zijn in veel gevallen dan ook terecht en te verklaren door een gebrek aan deskundigheid.

ONVERKLAARD

Naast de kwaliteit van de lijkschouw, wordt ook het 'onverklaard overlijden'

SAMENVATTING

- De lijkschouw door de gemeentelijk lijkschouwer is vaak onder de maat.
- In 2004 kondigde het kabinet een wetswijziging aan, waarin kwaliteitseisen zouden worden gesteld.
- Nu wordt evenwel gesteld dat er geen reden is om maatregelen te nemen vanwege de ontwikkelingen in de laatste jaren.
- Deze stelling snijdt geen hout; ook 'onverklaard overlijden' wordt in de nieuwe wet niet geregeld. Elk onduidelijk sterfgeval moet echter door een deskundige beoordeeld worden.
- Met dit wetsvoorstel schuift de regering elke verantwoordelijkheid van zich af.

Met het huidige wetsvoorstel schuiven de betrokken ministeries elke verantwoordelijkheid ten aanzien van kwaliteitseisen, opleidingsverplichting, betalingsverplichting en registratie van (deskundige) lijkschouwers van zich af. Door deze vrijblijvendheid hebben de bestaande opleiding en het voorlopig register van het FMG een zeer beperkte waarde en blijft de door de ministeries zelf meer dan eens geconstateerde problematiek rond de lijkschouw bestaan. ■

mr. dr. C. Das,
arts M&G, voorzitter Forensisch Medisch Genootschap (FMG)

mr. dr. W.L.J.M. Duijst-Heesters,
forensisch arts

Correspondentieadres: c.das@planet.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld.

Referenties

1. Kamerstukken II. 2005-2006, 30 696. op: www.overheid.nl. 2. Inspectie voor de Gezondheidszorg. Gerechtelijke geneeskunde beschouwd. Den Haag, 1993. 3. Recherche Advies Commissie, Ministerie van Justitie. Forensisch geneeskunde: een vak apart. Den Haag, 1994. 4. Werkgroep Forensische Geneeskunde, Ministerie van Justitie. Forensische Geneeskunde, een nieuwe praktijk. Den Haag, 1999.

MC-artikelen over lijkschouwing
vindt u via onze website:

www.medischcontact.nl/dezeweek.